

Tibbiyotning oliy maqsadi – inson salomatligiga erishishdir

Ўзбекистонда sog'liqni saqlash Здравоохранение Узбекистана

Газета 1995 йил октябрь ойидан чиқа бошлаган • www.uzssgzt.uz, info@uzssgzt.uz • 2013 йил 6 декабрь • № 49 (966)

ИНСОН САЛОМАТЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ

Аҳоли саломатлигини муҳофаза қилиш масаласи давлатимиз ижтимоий сиёсатида асосий ўринни эгаллаб келмоқда. Чунки, ҳар қандай давлатнинг куч-қудрати ва салоҳияти фуқароларнинг жисмоний ҳамда ақлий жиҳатдан соғломлик даражасига бевосита боғлиқ эканлигини бугунги кунда ҳеч ким инкор эта олмайди.

Таъкидлаш муҳимки, мамлакатимизда мустақилликнинг илк йилларидан бошлаб аҳолини, айниқса, оналик ва болаликни ижтимоий муҳофаза қилиш, замон талабларига мос, етук ҳамда баркамол авлодни парваришлаб вояга етказиш каби масалалар ҳукуватимиз сиёсатидаги устувор йўналишлардан ҳисобланади. Ўзбекистон Республикаси Конституциясида инсон, унинг ҳуқуқ ва эркинликлари ҳамда манфаатлари энг олий қадрият эканлиги эътироф этилганлиги ҳам юртимиздаги барча саъй-ҳаракатлар аҳолининг фаровон, соғлом ҳаёт кечиришини таъминлаш учун хизмат қилишини англатади. Зеро, Бош Қомусимизнинг 40-моддасида "Ҳар бир инсон малакали тиббий хизматдан фойдаланиш ҳуқуқига эга"лиги қатъий белгиланган. Ундан ташқари, "Фуқаролар соғлигини сақлаш тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 13-моддасида ҳам шундай дейилган: "Ўзбекистон Республикаси фуқаролари соғлиқни сақлаш борасида дахлсиз ҳуқуққа

эгадирлар. Давлат ёши, жинси, ирқи, миллати, тили, динга муносабати, ижтимоий келиб чиқиши, эътиқоди, шахсий ва ижтимоий мавқеидан қатъи назар, фуқароларнинг соғлиги сақланишини таъминлайди.

Давлат фуқароларда касалликларнинг ҳар қандай шакллари борлигидан қатъи назар, уларнинг камситишлардан ҳимоя қилини-

шини кафолатлайди. Ушбу қоида-ни бузишда айбдор бўлган шахслар қонунда белгиланган тартибда жавобгар бўладилар". Албатта, бугунги тараққиётимизга разм соладиган бўлсак, соҳада эришилаётган жамики ютуқлар, янгиланиш ва ўзгаришлар миллий қонунчилигимиз мустақкам қарор топганлигидан далолат беради. Чунки, соғлиқни сақлаш тизимида амалга оширилаётган бундай кўп қиррали фаолиятлар инсон манфаатларини муҳофаза қилиш, халқимизни тиббий-ижтимоий ҳимоялаш кўламини кенгайтириш, аҳоли соғлигини мустақкамлаш, жамиятимизда соғлом турмуш тар-

зини шакллантиришда муҳим омил бўлиши шубҳасиз.

Таъкидлаш жоизки, соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилишга оид давлат дастурларида белгиланган тадбирларнинг изчил ижроси натижасида халқимизга сифатли тиббий хизмат кўрсатиш кўлами тобора кенгаймоқда. Бирламчи шифо муассасалари – қишлоқ врачлик пунктлари ва оилавий поликлиника тизимини такомиллаштиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Ҳозир уч мингдан зиёд қишлоқ врачлик пункти фаолият юритмоқда. Уларнинг моддий-техник базасини мустақкамлаш, шифокорларнинг малака ва маҳоратини юксалтириш,

соҳада жаҳон тиббиёти ва илм-фани ютуқларидан кенг фойдаланиш мақсадида халқаро молия муассасалари билан ҳамкорликда ишлаб чиқилган "Саломатлик" лойиҳаси ҳаётга изчиллик билан татбиқ этилмоқда. Мутахассисларнинг таъкидлашича, мазкур лойиҳа бўйича амалга оширилаётган ишлар натижасида ҳудудларда аҳолининг қишлоқ врачлик пунктларига ишончи бир неча баробарга ортган. Бу касалликларнинг олдини олиш, сурункали хасталикларни камайитиришда сифат ўзгариши юз бераётганидан далолатдир.

(Давоми 2-бетда).

Соғлом бола ҳафталиги ФАРЗАНДЛАРИМИЗ КАМОЛОТИ ЙЎЛИДА

Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан она ва бола саломатлигини муҳофаза қилиш Давлат дастури доирасида ҳамда Ўзбекистон Республикасининг "Микронутриент етишмаслиги профилактикаси тўғрисида"ги Қонунини ижро этиш бўйича кенг миқёсда самарали ишлар олиб борилмоқда.

Маълумки, мазкур фаолият 5 ёшгача бўлган болалар учун А витамини саплементациясини амалга ошириш, ҳомилалар аёлларни поливита-

минлар билан таъминлаш ҳамда аҳолининг тўғри овқатланиши бўйича билим ва кўникмаларини бойитишда хизмат қилади.

Таъкидлаш муҳимки, 2002 йилдан бошлаб Ўзбекистонда ЮНИСЕФ халқаро ташкилоти ёрдамида "А витамини танқислиги профилактикаси" лойиҳаси давом этиб келмоқда. Ушбу лойиҳа доирасида республика миқёсида "Соғлом бола ҳафталиги" шиори остида шу кунгача А витамини саплементациясининг 20-ТУРи ўтказилди. Унинг ҳар бир ТУРида 6 ойдан 5 ёшгача бўлган 2,5 млн. болалар А витамини қўшимчалари билан таъминланди.

Жорий йилнинг 2 декабрь куни Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги ва ЮНИСЕФ халқаро ташкилоти ҳамкорлигида юртимизда 6 ойликдан 5 ёшгача бўлган болаларни соғломлаштириш мақсадида "Соғлом бола ҳафталиги" тадбири бошланди. Мазкур тадбир 7 декабргача давом этади.

– "Соғлом бола ҳафталиги" тадбири ҳар йили қизгин тарзда олиб борилади. Ушбу тадбирда оилавий поликлиникамиз ҳудудидаги 6 ойликдан 5 ёшгача бўлган болалар кенг қамраб олинмоқда. А витаминининг афзаллиги шундаки, вазни етарли

(Давоми 2-бетда).

МЕҲР ВА ЭЪТИБОРНИНГ ЁРҚИН ИФОДАСИ

Давлатимиз раҳбарининг 2013 йил 7 ноябрдаги "Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлигининг 21 йиллигини нишонлашга тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш чора-тадбирлари тўғрисида"ги 4153-сонли Фармойишига мувофиқ, "Ҳеч ким меҳр ва эътибордан четда қолмасин" шиори остида республикамизнинг чекка ҳудудларида истиқомат қилаётган 80 мингга яқин кам таъминланган кекса ва ёлғиз пенсионер, ногиронлар ҳамда сурункали касалликка чалинган, имконияти чекланган болалар юқори малакали мутахассислар томонидан тиббий кўриқдан ўтказилди.

– Албатта, ушбу чуқурлаштирилган тиббий кўриқнинг мунтазам тарзда ўтказиб келинаётганлиги аҳолига кўрсатилаётган тиббий хизмат сифати ошишида, шунингдек касалликларнинг олди олинишида муҳим аҳамият касб этиши баробарида тиббиёт ходимларимиз пойтахтимиздан келаётган юқори малакали мутахассислар билан бирга билим ва тажрибаларини бойитиб келмоқдалар, десам муболаға бўлмайди. Айниқса, аҳолининг барча қатлами жалб этилаётганлиги бу, албатта, **"Ҳеч ким меҳр ва эътибордан четда қолмасин!"** шиорининг мазмун ва моҳиятида тўлалигича акс этади, – дейди Андижон вилояти соғлиқни сақлаш бошқармаси бошлиғи **Валихон Ҳақимов.**

Эътирофлиси шундаки, мазкур чуқурлаштирилган тиббий кўриқларда иштирок этаётган ҳар бир фуқаро Юртбошимизнинг бундай эътибор ва ғамхўрлигидан мамнун бўлиб, ана шундай жаннатмакон юртда яшаётганлигидан фахрланади.

Ўз мухбиримиз.

ИНСОН САЛОМАТЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ

Шошилич тиббий ёрдам кўрсатишнинг ўзига хос тизими шаклланди. Республика шошилич тиббий ёрдам илмий марказининг ўн уч минтақавий, бир юз етмиш уч туман ва шаҳар бўлими ишлаб турибди. Тизимнинг моддий-техник базасини янада мустаҳкамлаш мақсадида шошилич тиббий ёрдам шифохоналарига "Хундай" ва "Дамас" русумидаги реаниматобел ва тез ёрдам машиналари берилмоқда. Ихтисослаштирилган тиббий илмий муассасалар тармоғи кенгаймоқда. Ушбу шифо масканларида тиббий ёрдам юксак технологияларга асослангани билан аҳамиятлидир. Санитария-эпидемиология соҳасини тубдан такомиллаштириш борасида олиб борилаётган ислохотлар ўз самарасини тўла намоеён этмоқда. Жаҳоннинг кўпгина мамлакатларида бу борада мураккаб вазият юзага келиб турганига қарамай, мамлакатимизга хавfli юқумли касалликлар кириб келишининг

(Давоми. Боши 1-бетда).

олди олинмоқда. Бундай ютуқлар ва юртимизда аҳоли турмуш фаровонлигини ошириш, инсон манфаатларини муҳофазалашга қаратилаётган улкан эътибор самарасида одамларнинг ўртача умри узайиб, ёш авлоднинг жисмоний ва маънавий салоҳияти юксалиб бормоқда.

Президентимиз Исрол Каримовнинг 2007 йил 19 сентябрдаги "Соғлиқни сақлаш тизимини ислох қилишни янада чуқурлаштириш ва уни ривожлантириш Давлат дастурини амалга оширишнинг асосий йўналишлари тўғрисида"ги Фармони бу борадаги ишларни янада ривожлантириш ва тиббий хизматни халқимизга яқинлаштиришда муҳим дастуриламал бўлмоқда. Вилоятларда ягона стандартлар асосида хизмат кўрсатувчи кўп тармоқли тиббиёт марказлари, шаҳар ва туманларда тиббиёт бирлашмалари ташкил этилди. Жойларда замонавий тиббий диагностика марказлари ишга тушди. Оналик ва болаликни муҳофаза қилиш, аёллар соғлигини мустаҳкамлаш тизимдаги ислохотларнинг устувор йўналишига айланди. 2009-2013

йилларга мўлжалланган махсус дастур ишлаб чиқилиб, изчил амалга оширилмоқда. Шифокор ва олимларимизнинг аҳоли саломатлигини муҳофазалаш, миллатимиз генофондини мустаҳкамлаш, оилада соғлом фарзанд туғилиши ва камолга етишини таъминлаш борасидаги фидокорона меҳнати давлатимиз томонидан муносиб тақдирланмоқда. Соғлиқни сақлаш соҳаси ходимлари орасида Ўзбекистон Қаҳрамонлари, Ватанимизнинг юксак мукофотлари соҳиблари кўпайиб бораётгани бунинг далилидир. Соғлиқни сақлаш соҳаси ходимлари меҳнатига ҳақ тўлашнинг такомиллаштирилган тизими жорий этилиши, ҳар бир шифо маскани ҳузурида тиббиёт муассасаларини моддий рағбатлантириш ва ривожлантириш жамғармаси ташкил қилиниши натижасида шифокорларнинг иш ҳақлари бир неча баробар ошди.

Шуни эътироф этиб ўтишимиз керакки, мамлакатимизда ҳуқуқий давлат, демократик жамият барпо этиш, инсон манфаати, унинг ҳуқуқ ва эркинликларини энг олий қадрият сифатида қарор топтириш бо-

расида қонунчилик ва амалий сиёсатимизда қандай натижа ва ютуқларни қўлга киритган бўлсак, уларнинг барчаси Конституциямизда мустаҳкамлаб қўйилган талаб ва тамойиллар билан узвий боғлиқдир.

Биз қураётган янги жамият, ҳаётимизга тобора кириб келаётган янгиликларни жараёнлари, мамлакатимизда олиб борилаётган ислохотларнинг тақдири ва келажаги, аввало, халқимизнинг бу ўзгаришларни қўллаб-қувватлашига, одамлар дунёқарашини ва фаоллигини, уларнинг онгу тафаккури юксалишига боғлиқдир. Зеро Президентимиз таъкид-

лаганларидек: "Бугунги сиёсий-ҳуқуқий воқеликни ҳисобга олган ҳолда, мамлакатимизда ҳуқуқий таълим ва маърифатни, жамиятда ҳуқуқий билимлар тарғиботини тубдан яхшилашга йўналтирилган мақсадли кенг қўламли чора-тадбирлар дастурини ишлаб чиқиш зарур. Ушбу дастурнинг амалга оширилиши аҳолининг инсон ҳуқуқ ва эркинликларига нисбатан ҳурмат билан муносабатда бўлишини, фуқароларда қонунга итоаткорлик туйғусининг янада ортишини таъминлайди".

Намоз ТОЛИПОВ.

ФАРЗАНДЛАРИМИЗ КАМОЛОТИ ЙЎЛИДА

бўлмаган болалар туғилишининг олдини олиш, чақалоқлар, болалар ўлими даражаси қисқариши ҳамда туғма нуқсонли, шунингдек, секин ўсаётган болалар сони камайишида муҳим аҳамият касб этади, — дейди Тошкент шаҳар Шайхонтохур туманидаги 46-оилавий поликлиника бош шифокори Дилфуза Ибрагимова.

Қайд этиш муҳимки, микронутриентлар танқислиги 80 фоиз ҳолатда барча касалликларнинг сабабчиси ҳисобланади. Бунинг учун инсон саломатлигини муҳофаза қилишда темир, йод ва А витамини сингари микронутриентлар танқислигига алоҳида эътибор қаратилиши зарур. А витамини танқислиги жаҳоннинг кўп қисмида мамлакатларида аҳоли саломатлигининг муҳим муаммоларидан бири ҳисобланади.

Мамлакатимизда бу борадаги ишлар тўғри йўлга қўйилгани ва аҳоли ушбу витаминлар инсон саломатлиги учун қанчалик муҳимлиги тўғрисида чуқур маълумотга эга эканлиги боис, юқоридаги касалликлар кўрсаткичи кескин камаймоқда. Айни кунда республика миқёсидаги туман кўп тармоқли марказий ва оилавий поликлиникалар, қишлоқ врачлик пунктлари, мактабгача тарбия муассасаларида "Соғлом бола ҳафталиги" тадбирлари қизгинлик билан давом этмоқда.

Ибодат СОАТОВА,
Суратлар муаллифи
Анвар САМАТХОДЖАЕВ.

(Давоми. Боши 1-бетда).

Благодарность

Спасибо за заботу и участие

Мой 14-летний сын, Турапов Азамат, получил травму руки (перелом). Мы обратились за помощью в Республиканский центр экстренной медицинской помощи. Там хорошо помогли нашему сыну. Очень хочется поблагодарить зав.отделением детской травматологии Т.Мусаева, врача-травматолога Ф.Машарипову, а также медсестер Ш.Рахимову, С.Кариеву, Р.Зайрову, Д.Хамидуллаеву, Ф.Умарову, Н.Курганову. Они оказали нам срочную помощь, хорошо помогли нашему мальчику. Везде мы нашли понимание и сочувствие.

Хорошо, когда в трудную минуту к нам на помощь приходят высококвалифицированные специалисты.

Д. МАМАНАЗАРОВА,
г.Ташкент.

Давра суҳбати

ТУРМУШИМИЗ ФАРОВОНЛИГИ — ТАРАҚҚИЁТ ГАРОВИ

Ўрта тиббиёт ва доришунос ходимлар малакасини ошириш ва ихтисослаштириш республика марказида Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг қабул қилинганига 21 йил тўлиши муносабати билан Бош қомусимизнинг фуқаролик жамияти барпо этиш, инсон ҳуқуқлари ва эркинликлари, ҳаётимиз фаровонлигини таъминлашдаги ўрни, фуқароларнинг ҳуқуқий билим ва маданиятини ошириш масалаларига бағишланган давра суҳбати бўлиб ўтди.

Давра суҳбатини марказнинг маънавият ва маърифат ишлари бўйича директор ўринбосари Иброҳим Рустамов кириш сўзи билан очиб, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси — Бош қомусимиз ва унинг жамиятда тутган ўрни беқиёс эканлигини таъкидлаб ўтди. Шунингдек, истиқлол йилларида мамлакатимизда олиб борилаётган ислохотлар мазмун-моҳияти инсон ҳуқуқ-манфаатлари ва эркинликларини таъминлаш, халқимиз турмуш тарзини яхшилаш ва мустақиллигини мустаҳкамлашга хизмат қилаётгани, Конституциямизнинг юртимиз осойишталиги ва фаровонлиги, мамлакат ривожини барқарор тараққиётидаги аҳамияти ҳақида ўз фикрларини билдириб ўтди. Тадбирда Тошкент Давлат юридик университетининг "Тадбиркорлик ҳуқуқи" кафедраси ўқитувчиси, юридик фанлари номзоди Раҳматжон Бердияров ҳам сўз олиб, фуқароларнинг тиббий хизматдан фойдаланишга доир конституциявий ҳуқуқлари хусусида маъруза қилди. Унда асосан соғлиқни сақлаш тизимига дахлдор

бўлган икки юздан ортиқ норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ва уларнинг ижроси, аҳолини тиббий-ижтимоий муҳофаза қилиш йўлидаги ҳамкорлик алоқалари, миллий қонунчиликдаги янгиликлар тўғрисида ҳам маълумотлар бериб ўтилди.

Шундан сўнг, Юртбошимиз томонидан илгари сурилган Концепциянинг ижтимоий йўналтирилган бозор иқтисодиёти, кучли фуқаролик жамиятини барпо этиш йўлидаги ишларда мустаҳкам пойдевор бўлиши ҳамда унда ифодаланган мақсадларни амалга оширишда олдинда турган устувор вазифалар ҳақида гапириб ўтилди. Маърузаларда мамлакатимиз иқтисодий тараққиёти истиқболли ва муҳим йўналишларини белгилаб бериши, унинг амалиётга татбиқ

титуцияни янада чуқурроқ ўрганиш ва мазмун-моҳиятини очиб бериш, унда акс этган аниқ мақсадлар йўлидаги вазифаларни тингловчилар онига сингдиришга қаратилган давра суҳбати ҳамда очиқ мулоқотлар ташкил этилаётганига эътибор қаратдилар. Таъкидлаш ўринлики, Бош қомусимизда фуқаролар саломатлигини муҳофаза қилиш баробарида кадрлар тайёрлаш, уларни кафолатланган таълим олишини таъминлаш ва қўллаб-қувватлаш масаласида ҳам муайян нормалар ҳаётга чуқур татбиқ этилмоқда.

Тадбир давомида мавзу юзасидан иштирокчиларни қизиқтирган саволларга мутахассислар атрофлича жавоб беришди.

Давра суҳбати сўнггида ўрта тиббиёт ходимларини ўқитишда ҳуқуқшунос профессор-ўқитувчилар ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралар вакиллари билан ҳамкорликда Конституциямиз мазмун-моҳиятини уларга етказиш, ҳуқуқий саводхонлигини ошириш, таълим жараёнларида мазкур кунга бағишланган турли қўлланма ва мультимедиа дастурларидан кенг фойдаланиш, Давлат дастурлари ижросини таъминлашга қаратилган қарорлар қабул қилинди.

Намоз ТОЛИПОВ,
Суратлар муаллифи Жасур ЖАЛИЛОВ.

Анжуман

ПЕДИАТРИЯНИНГ ЮТУҚ ВА ИСТИҚБОЛЛАРИ

2013 йилнинг 4 декабрь куни пойтахтимизда Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги ва Тошкент педиатрия тиббиёт институти ҳамкорлигида "Педиатриянинг долзарб муаммолари"га бағишланган республика илмий-амалий конференцияси бўлиб ўтди. Мазкур конференцияда республика миқёсида фаолият юритаётган 250 дан ортиқ педиатр врачлар, шунингдек, умумий амалиёт шифокорлари, етакчи мутахассислар, хирург, инфекционист ва неонатологлар иштирок этди.

да болалар даволанишлари учун барча шароит ва имкониятлар мавжуд. Бундан ташқари, бирламчи тиббиёт тизимида болаларга тиббий хизмат кўрсатиш самарадорлигини ошириш ва соғлом авлодни шакллантириш борасида ҳам муайян ишлар амалга оширилмоқда.

Севара УБАЙДУЛЛАЕВА,
Тошкент педиатрия тиббиёт институти
«Амбулатория тиббиёти» кафедраси доценти,
тиббиёт фанлари номзоди:

– Ушбу илмий-амалий анжуман соҳа мутахассислари билимларини назарий ва амалий томондан бойитди десам, хато бўлмайди. Чунки, танланган мавзунинг ўзи педиатрия йўналишида иш юритиш осон эмаслигини кўрсатди. Болалар саломатлигини муҳофаза қилиш, улар соғлигини тиклаш, касалликларнинг олдини олиш педиатр-врачдан катта масъулият ва ўз устида тинимсиз изланишни талаб этади. Эътироф этиш жоизки, истиқлол шарофати билан соҳада самарали ўзгаришлар бўлиб, халқимизга мутахассислар томонидан сифатли тиббий хизмат кўрсатиш учун етарли шарт-шароитлар яратилди. Шунингдек, тиббиёт олий таълим муассасаларида тахсил олаётган талабаларнинг назарий ва амалий билим олишлари учун ҳам кенг имкониятлар мавжуд.

Кафедрамиз асосан 7-курс талабаларига бирламчи санитария тиббиёт йўналиши бўйича сабоқ беради. Талабаларга дарс жараёнида асосан, аҳоли орасида соғлом турмуш тарзини тарғиб қилиш, Президентимиз томонидан соҳага оид чиқарилаётган қарор ва фармонларнинг моҳияти ва ижроси, вазирлик буйруқларининг бажарилиши, болаларда учрайдиган касалликларнинг олдини олиш, даволаш, босқичма-босқич амалга оширилаётган ишларда ислохот жараёнларининг фаолиятдаги ўрни, шунингдек, тиббиёт муассасаларида ҳужжатларни тўғри юритиш бўйича таълим бериб борилади. Шунингдек, талабалар билимларини ҳар томонлама бойитиш ҳамда янгилик сари интилишлари учун илмий йўналишдаги фаолиятларга ҳам эътибор қаратамиз. Илмий-амалий анжумандаги маърузалар педиатрия соҳасидаги айрим муаммоларга қаратилганлиги билан аҳамиятли бўлиб, бунда тажрибали олимлар ўзларининг тақдир ва тавсияларини тақдим этганликлари келгусидаги вазифаларимизни সিқидилдан бажаришимизга замин яратиб, болаларимиз саломатлигини муҳофаза қилишда асосий пойдевор бўлиб хизмат қилади.

Тадбирни Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирининг ўринбосари Шавкат Тиллаев кириш сўзи билан очиб, мамлакатимиз тиббиёт тизимида босқичма-босқич амалга оширилаётган фаолиятларга алоҳида урғу қаратди. Шунингдек, педиатрия йўналишида эришилаётган ютуқларга тўхталиб, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш бўйича дастурлар ижроси ҳамда унинг натижаси, кейинги йилларда болалар орасида касалланиш ва ўлим кўрсаткичлари пасайганлиги, неонатологиядаги замонавий

технологияларнинг афзалликлари, болаларни кўрак сути билан оқватлантириш педиатриянинг устувор йўналишига айланаётганлиги, болаларга шошилиш тиббий ёрдам кўрсатиш хизмати яхшиланганлигини таъкидлади. Тошкент педиатрия тиббиёт институти ректори Ботир Даминов анжуман доирасидан келиб чиққан ҳолда педиатрия-

нинг таълим тизимидаги фаолиятларига алоҳида тўхтади. Шу ўринда таъкидлашимиз муҳимки, юртимизда педиатрия соҳасида самарали натижаларга эришилмоқда. Айниқса замон талаблари даражасидаги республика перинатал марказлари ва унинг вилоят филиаллари, Қорақалпоғистон Республикаси, вилоят болалар кўп тармоқли тиббиёт марказлари-

Анжуман кун тартибидан ўрин олган долзарб мавзулар бўйича соҳанинг олим ва профессорлари, етакчи мутахассислар маъруза қилдилар. Конференцияда олимлар ва умумий амалиёт шифокорлари томонидан юртимизда педиатрия соҳасидаги муаммоларнинг ечимини топиш ва уларнинг ривожланиш истиқболлари, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш бўйича дастурлар ижроси ҳамда натижалари, болалар орасида касалликларни камайтириш, бунинг баробарида соҳада қўлланилаётган замонавий диагностика ва даволаш стандартлари ҳамда неонатология ва перинатологияда киритилган замонавий технологиялар, болаларга бирламчи тиббий санитария ёрдами ни такомиллаштириш, шошилиш тиббий ёрдам сифатини ошириш, ихтисослаштирилган стационар ёрдам кўрсатишдаги муаммолар ва уларнинг ечимидagi истиқболлар кўриб чиқилди.

Акмал РАҲМАТУЛЛАЕВ,
Тошкент педиатрия тиббиёт институти
«Болалар хирургияси» кафедраси доценти:

– Илмий-амалий анжуман, айниқса, ёш педиатрлар ва мазкур соҳада илмий изланишлар олиб бораётган мутахассислар учун катта мактаб бўлди. Анжуман мавзусидан кўриниб турибдики, соҳада эришилган ютуқлар қаторида педиатриянинг долзарб муаммоларига алоҳида эътибор қаратилди. Танлаб олинган ҳар бир мавзу ўзининг

долзарблиги билан иштирокчиларни янада мукаммал ишлашга, шунингдек, назарий ва амалий билимларини бойитишларида муҳим аҳамият касб этди. Шу ўринда айтишим муҳимки, Андижон Давлат тиббиёт институти, Тошкент врачлар малакасини ошириш институти, Тошкент педиатрия тиббиёт институти ва Республика ихтисослашган педиатрия илмий-амалий тиббиёт маркази профессорлари томонидан ўқилган маърузалар педиатрия йўналишидаги долзарб мавзуларни қамраб олди ва иштирокчиларнинг келгусидаги фаолиятлари самарали кечишида асосий омил бўлиб хизмат қилади. Кафедрамиз фаолиятига келадиган бўлсак, асосан талабаларга уч йўналишда сабоқ беради. Биринчи йўналиш – педагогик таълим (талабаларни ўқитиш), иккинчиси – илмий йўналиш, учинчиси эса даволаш ишларидан иборат. Магистрантлар ва 4-5-курс талабалари болалар хирургияси фанидан тахсил олишади. Талабаларга асосан назарий ва амалий билимлар узвийликда бериб борилади. Улар Тошкент педиатрия тиббиёт институти клиникасида хирургик муолажаларни бажариш имкониятига ҳам эгалар. Илмий йўналишдаги ишларимиз ҳам бундан мустасно эмас. Кафедрамизда 3 та докторлик диссертацияси ҳамда 8 та номзодлик ишлари амалга оширилган, 5 та ихтирога патент олинган. Изланишларимиз асосини туғма аномалиялар билан туғилган болаларни пластик операция қилиш ташкил этади. Даволаш ишлари бўйича эса магистрларимиз Республика ихтисослашган педиатрия илмий-амалий тиббиёт маркази тасарруфидаги Болалар хирургия марказида бўлиб, у ердаги амалиётларда иштирок этадилар.

Бакалаврларимиз эса Тошкент педиатрия тиббиёт институти-нинг хирургия бўлимида ўз тажрибаларини бойитадилар. Ушбу илмий-амалий анжуманда кўтарилган асосий долзарб мавзулар ўртага ташланар экан, соҳа мутахассисларининг бу йўналишдаги билим тажрибалари ошишида муҳим омил бўлиб хизмат қилади.

Конференция кенг аудиторияда ўтказилиб, унда иштирокчилар замонавий тиббиётнинг илмий-амалий ютуқлари билан танишдилар, тажриба алмашдилар, беморларни даволашнинг замонавий ёндошувлари ва энг яхши клиник натижаларга эришишда тўғрисида ўзаро фикр алмашдилар.

Шунингдек, илмий саломатлик йўлида олиб борилаётган фаолиятларга ҳам кенг ўрин берилди.

Ўзига хос тарзда ўтказилган мазкур конференцияда фармацевтик компанияларнинг педиатрияда қўллайдиган дори виситалари кўرғазмаси ҳам бўлиб ўтди.

Албатта бундай нуфузли тадбирларнинг ўтказилиши соҳа ривожини рағбатлантиришида, шунингдек, мутахассисларнинг билим ва тажрибасини бойитиш ҳамда ёш мутахассисларнинг илмий йўналишдаги изланишларига кенг йўл очиб, самарали натижаларни қўлга киритишларида муҳим омил бўлиб хизмат қилиши шубҳасиз.

Анжуман якунида кун тартибидан ўрин олган асосий масалалар муҳокама этилиб, резолюция қабул қилинди.

Ибодат СОАТОВА.

Суратлар муаллифи Анвар САМАТХОДЖАЕВ.

Ибрат

ЯХШИ НОМ ИСТАСАНГ, ЭЛ УЧУН ХИЗМАТДА БЎЛ

Шифокор инсоннинг бебаҳо бойлиги бўлган сихат-саломатлик посбонидир. Бу касб эгаларининг тили ва дили ҳамоҳанг, сўзлари самимий бўлиши, бемор қалбига ҳар қандай вазиятда йўл топа билиши керак. Биргина айтилган ширин сўз билан беморни оёққа тургазиш мумкин, аксинча дилга озор етказувчи гап беморнинг аҳволини баттар оғирлаштиради. Бу ёруғ олам ва ҳаёт нашидасини суришдан умидини узиб қўйган беморни ҳаётга қайтариш, унинг кўнглига ёруғ туйғуларни олиб кириш тиббиёт ходимларига хос хислатдир. Таъбир жоиз бўлса, Сурхондарё вилоятининг икки миллиондан ортиқ аҳолиси соғлигини муҳофаза этишга ҳисса қўшиб келаётган шифокорларда ҳам айнан шундай хислат мужассам.

Меҳнати таҳсинга лойиқ шундай шифокорлардан бири Дилором Тўраевадир. Мактабда ўқиб юрган даврларидаёқ оқ халатли шифокорлар касбига меҳр қўйган Дилором 1976 йилда Тошкент тиббиёт академияси талабаси бўлди. Интилувчан талаба устозларидан тиббиётнинг сир-асрорларини мукамал ўрганишга ҳаракат қилди ва 1982 йилда институтнинг даволаш факультетини тугатиб, Сурхондарё вилоятининг Сарийон туман тиббиёт бирлашмасида фаолият бошлади. Ёш мутахассис ўз жамоасида сидқидилдан меҳнат қилди, беморлар қалбига ширин сўзи билан кириб борди, улар меҳрига сазовор бўлди.

Тажрибали акушер-гинеколог 1991 йилдан бошлаб Узун туманидаги янгидан ташкил этилган шифохонада оналик ва болаликни муҳофаза қилиш ишларида фаол қатнашиб, қанчадан-қанча оилаларга қувонч бахш этди. Унинг қўли энгил шифокор, масъулиятли, билимдон мутахассис эканлигига ишонч ҳосил қилган раҳбарлар Дилором Тўраевани туғруқхона бўлими

бошлиғи этиб тайинлашди. Дилором опа ўзига билдирилган бундай ишончдан асло чўчимади, аксинча бор имкониятларини ишга солиб, халқ саломатлигини асраб-авайлаш йўлида чин дилдан хизмат қилди. Шифокорнинг тажрибаси йиллар мобайнида шаклланди, шу тариқа Дилором Тўраева туғруқхона бўлимида тиббий хизмат сифатини яхшилашга, уни замон талаблари даражасида ташкил этишга астойдил киришиб, самарали натижаларга эришди, шунингдек, муассасанинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш билан бирга беморлар учун етарли шароитларни тўғри йўлга қўйди. Шу билан бирга, у ўз малакаси устида изланиб, ўқиб жарроҳлик касбини ҳам мукамал эгаллади. Айрим ҳолларда аёлларни кесар кесиш усулида туғдириб олиш, бачадон бўйни ўсмаси, бачадон бўйни йиртилиши, миома, киста, бачадон ташқарисида ривожланган ҳомиладорликнинг олдини олиш каби жарроҳлик амалиётларини ҳамкасблари билан биргаликда муваффақиятли амалга оширишда катта тажрибага эришди.

– Мен бу ердаги меҳрибон

шифокорлардан миннатдорман. Айниқса, Дилором опанинг эътибори далда бўлиб турди, – дейди туғруқхонага оғир аҳволда келтирилган ёш она Фотимахон қувончи ичига сиғмай. – Уларнинг кўмаги билан фарзандим соғлом дунёга келди. Энди уни меҳр билан парваришлашим керак. Бу борада ҳам улар менга яқин маслаҳатгўй.

– Қизчамга Дилором опа доялик қилди, у соғ-саломат туғилди. Ана шу шифокордек қўли энгил, ширин сўз бўлсин, деган умидда фарзандимга уларнинг исмларини қўйдик, – дейди ёш она Нафосатхоним мамнун қиёфада.

Жамоада соғлом муҳит барқарор бўлиб, ходимларнинг бир-бири билан муносабатлари самимий. Бундай муҳитни қарор топтиришда унинг ҳам алоҳида хизмати бор. Дилором Тўраева айни пайтда Узун туман тиббиёт бирлашмаси бош акушер-гинеколог сифатида оналик ва болаликни муҳофаза қилиш, хотин-қизлар ўртасида соғлом турмуш тарзини қарор топтиришга оид тарғибот-ташвиқот ишларини олиб боришга ҳам бош бўлиб келмоқда. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йил 13 апрелдаги “Она ва бола соғлигини муҳофаза қилиш, соғлом авлодни шакллантириш масалаларига доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 1096-сонли ҳамда “2009-2013 йилларда аҳолининг репродуктив саломамлигини мустаҳкамлаш, соғлом бола туғилиши ва жисмоний, маънавий баркамол авлодни вояга етказиш борасидаги ишларни кучайтириш ва самара-

дорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 1144-сонли Қарорлари ижросини таъминлашга йўналтирилган ишлар кўлами жуда кенг.

– Туманимизда жами 73119 нафар хотин-қиз бўлиб, шундан туғиш ёшидагилар 41179 нафардир, – дейди Дилором опа. – Жорий йилда улардан 38378 нафарини тиббий кўриқдан ўтказиб, улар орасидан 22234 нафар экстрагенитал касаллигига чалинганларни аниқладик. 15149 нафар аёл даволанди ва соғломлаштирилди. Ҳар бир ҳудудга тиббиёт ходими бириктирилган бўлиб, улар оилаларга кириб борган ҳолда аҳоли соғлигини назорат қилиб туришади. Бундан ташқари, ҳомиладор аёллар ўз вақтида бепул поливитамин билан таъминланмоқда. Шу ўринда таъкидлаб ўтмоқчиманки, кейинги йилларда Тожикистон алюминий заводидан атмосферага чиқарилаётган захарли тўтун оқибатида айрим касалликлар кўпаймоқда. Ана шу муаммо туфайли соғлигини йўқотган беморлар реабилитация бўлимида даволаниб, соғломлаштирилмоқда.

– Дилором Тўраева тиббиёт бирлашмамизда ҳурмат-эътибор қозонган, билимдон ва тажрибали шифокорлардан бири. У туғ-

руқхона бўлимида намунали тиббий хизмат ташкил этишга раҳбарлик қилиш билан бирга бирлашмамиз тадбирларида фаол қатнашиб, ўз зиммасига юклатилган топшириқларни аъло даражада бажариб келмоқда, – дейди ҳамкасби тўғрисида самимият билан тиббиёт бирлашмаси бош врач ўринбосари Саида Туранова.

Дилором опа нафақат шифокор, балки меҳрибон она, саранжом-саришта уй бекаси ҳамдир. У турмуш ўртоғи билан 5 нафар фарзандни тарбиялаб, вояга етказмоқда. Тўнғич қизи Дилдора Самарқанд Давлат тиббиёт институтининг 3-босқич талабаси бўлса, Дилноза тиббиёт коллежида, ўғли Беҳзод эса Сингапур менежментни ривожлантириш институтида таҳсил олмоқда. Ўғиллари Бунёд ва Аббослар мактаб ўқувчиларидир. Фарзандларининг она касбига меҳр қўйганлиги Дилором опага фахр бағишлайди.

Ўттиз йиллик тажрибага эга бўлган Дилором Тўраева устоз-шоғирд аъналарига содиқ ҳолда кўплаб ёш тиббиёт ходимларига устозлик қилиб ўз тажрибаларини ўргатиб келмоқда.

Элга хизмат қилиш – олийҳимматлик белгиси аслида. Айниқса, шифокор беморга мушкул вазиятда ёрдам қўлини чўзгани билан кадр ва обрў-эътибор топади. Узун тумани аҳолисига елиб-югуриб хизмат қилаётган Дилором Тўраева ҳақида Ўзар эканман аллома Шайх Саъдийнинг қуйидаги мисралари ёдимга тушди:

*Бўлак яхши ном истама, шул етар,
Сени яхши одам десалар эл агар.*

Сафар КОКИЛОВ,

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси.

Тадбир

БАРЧА БОЛАЛАР
ДОИМИЙ ЭЪТИБОРДА

3 декабрь – Халқаро ногиронлар куни муносабати билан Республика саломатлик ва тиббий статистика институти Тошкент шаҳар филиали ҳамда Қизил ярим ой жамияти Мирзо Улуғбек тумани бўлими ҳамкорлигида “Ёшлар – спорт тарафдори” шиори остида тадбир бўлиб ўтди.

Президентимиз Ислам Каримов раҳнамолигида мамлакатимизда тиббий-ижтимоий ҳолатдан қатъи назар, барча болаларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоялаш, ногиронликнинг олдини олиш масаласига доимий эътибор қаратилмоқда. Бу жараёнда эҳтиёжли болаларга ижтимоий, тиббий, ҳуқуқий кўмак кўрсатиш, уларнинг жамиятга интеграциялашувига яқиндан кўмаклашиш борасида кенг қўламли ишлар олиб борилмоқ-

да. Хусусан, уларни спортнинг барча турларига кенг жалб этиш мақсадида таълим муассасаларида ўқув тўғрисидаги мусобақалар ташкил этилмоқда.

Мазкур тадбирдан кўзланган асосий мақсад – ёшлар ўртасида соғлом турмуш тарзини тарғиб қилиш, уларнинг тиббий маданияти ҳамда ҳаётга, яшашга бўлган кизиқишларини оширишдан иборатдир. Шу муносабат билан шаҳаримиздаги республика ихтисослаштирилган касб-ҳунар колле-

жида таҳсил олаётган ногирон талаба-ёшлар ўртасида шахмат, шашка ва стол тенниси бўйича мусобақа ташкил этилди. Фолиблар аниқланиб, ташкилотчилар

томонидан диплом ва қимматбаҳо совғалар топширилди.

Шунингдек, тадбир доирасида коллеж талабаларининг Ватанимиз, она-табиатни асраш ва болалик қарашлари акс эттирилган суратлари намойиш қилинди. Бадий қисмда эстрада хонандаларининг чиқишлари ёшлар қалбига ўзгача файз ва кўтаринкилик кайфияти олиб кирди.

Анвар САМАТХОДЖАЕВ.
Муаллиф олган суратлар.

2013 йил – Обод турмуш йили
БИРЛАМЧИ ШИФО
МАСКАНИ

Чортоқ туманидаги “Ҳазратишоҳ” қишлоқ врачлик пункти ҳудуддаги 7 мингдан зиёд аҳолига хизмат кўрсатади. Улардан 4 минг 285 нафари 14 ёшгача бўлган болалар ва туғиш ёшидаги аёллардир.

Бирламчи шифо масканида умумий амалиёт хонаси, кундузги шифохона, физиотерапия, лаборатория, доя, эмлаш, муолажа, стерилизация хоналари ҳамда дорихона ишлаб турибди. 24 нафар тиббий ходим меҳнат қилаётган маскан замонавий жиҳозлар билан тўлиқ таъминланган.

Аҳамиятлиси шундаки, ҚВПда фаолият юритаётган шифокор ва ҳамшираларнинг астойдил меҳнатлари туфайли аҳоли орасида соғлом турмуш тарзи кенг тарғиб қилиниб, касалликларнинг олди олинмоқда.

Ҳотам МАМАДАЛИЕВ
олган сурат (ЎЗА).

Умумий амалиёт врачлари учун

АРТЕРИАЛ ГИПЕРТЕНЗИЯНИ ДАВОЛАШ БЎЙИЧА ТАВСИЯЛАР

(Давоми.
Боши 40-сонда).

9. ЛАБОРАТОР ТЕКШИРУВ УСУЛЛАРИ

Доимий текшириш усуллари:

- Зардобдаги глюкоза миқдори;
- Умумий холестерин;
- Кам зичликдаги липопротеинлар холестерини;
- Юқори зичликдаги липопротеинлар холестерини;
- Триглицеридлар;
- Зардобдаги калий;
- Зардобдаги сийдик кислотаси;
- Зардобдаги креатинин;
- Кокрофт-Голт формуласи бўйича креатинин клиренси ёки MDRD формуласи бўйича коптокчалар филтрасиясининг тезлиги;
- Гемоглобин ва гемокрит;
- Сийдик анализи (чўкма микроскопияси, микроальбуминурия);
- ЭКГ.

Тавсия этиладиган қўшимча текшириш усуллари:

- Эхокардиография;
- Уйку артерияларининг ультратовушли доплерографияси;
- Протеинурияни миқдорий аниқлаш;
- Тўпиқ-елка индекси;
- Кўз тубини текшириш;
- Глюкозага толерантлик тести (агар плазмадаги наҳорги глюкоза миқдори > 5,6 ммоль/л (100 мг/дл);
- АБни суткалик мониторинг;
- Пульс тўлқини тезлигини ўлчаш (имкон бўлса).

Чўқур текширишлар (мутахассислар томонидан бажарилади):

- АГ асоратларини аниқлаш – томирлар, буйрак, бош мия шикастланиши. Асоратланган АГда ўтказилиши шарт.
- Анамнез йиғиш, физикал текширув ёки доимий текширишлар натижасига кўра иккиламчи АГ шубҳа қилингандаги диагностика қидирув: плазма ёки сийдикдаги ренин, альдостерон, кортикостероидлар, катехоламинлар миқдорини аниқлаш, артериография, буйраклар ва буйрак усти безларининг ультратовуш текшируви, компьютер ёки магнитли резонанс томографияси.

10. НИШОН АЪЗОЛАРИ СУБКЛИНИК ШИКАСТЛАНИШНИ БАҲОЛАШ

Юрак

Чап қоринча гипертрофияси, ишемия, ритм бузилишларини аниқлаш учун ЭКГни юқори АБли кишилар доимий текширувининг бир қисми сифатида ҳисоблаш зарур. Эхокардиография чап қоринча миокарди гипертрофияси ва унинг систолик фаолиятини аниқлашда энг сезгир усул сифатида тавсия этилади. Бу усул ёрдамида юракнинг геометрик моделини аниқлаш мумкин, чунки концентрик гипертрофия энг ёмон оқибатга эга. Трансмитрал доплерография ёрдамида чап қоринчанинг диастолик дисфункцияси баҳоланади.

ТОМИРЛАР

Томирлар девори ремоделингини ёки симптомсиз ате-

росклерозни аниқлаш учун ташқи уйку артерияларининг ультратовушли доплерографияси тавсия этилади. Йирик артериялар қаттиқлигини (қариялардаги ажралган систолик АГ сабаби) пульс тўлқини тезлигини баҳолаш усули ёрдамида ўлчаш мумкин. Паст тўпиқ-елка индекси периферик артериялар касаллигидан дарак беради.

БУЙРАКЛАР

АГ туфайли буйрак шикастланиши буйраклар фаолияти пасайиши ёки альбуминнинг сийдик билан экскрецияси ошиши асосида аниқланади. Доим плазмадаги креатинин миқдорини ва MDRD формуласи бўйича коптокчалар филтрасиясининг тезлигини ёки Кокрофт-Голт формуласи бўйича креатинин клиренсини аниқлаш зарур. Протеинурия АГнинг барча турларида аниқланиши зарур.

Кўз тубини текшириш оғир АГда тавсия этилади. Тўр парда томирларининг энгил ўзгаришлари кенг тарқалган бўлиб, специфик эмас. Қон қуйилишлар, экссудатлар ва кўз нерви сўргичининг шиши фақат оғир АГда ўрайди ва юқори юрак-қон томир хавфи билан бирга кечади.

БОШ МИЯ

АГли кишиларда компьютер томографияда ёки магнитли резонанс томографияда аниқландиган симптомсиз мия инфарктлари, лакунар инфарктлар, майда қон қуйилишлар ва оқ модда шикастланишлари кўп учрайди. Когнитив фаолиятни баҳоловчи тестларни қўллаш қария беморларда бош миянинг субклиник шикастланишларини аниқлашга ердан беради.

11. АНТИГИПЕРТЕНЗИВ ТЕРАПИЯ САМАРАДОРЛИГИНИНГ ДАЛИЛЛАРИ

• Кўпгина йирик плацебо назоратли текширишларда АБнинг пасайиши фатал ва нофатал юрак-қон томир асоратларини камайтириши инкор қилиб бўлмайдиган даражада исботланган. Ижобий самара диуретиклар, бета-блокаторлар, кальций антагонистлари, Ангиотензин айлантурувчи фермент ингибиторлари ёки ангиотензин рецепторларининг блокаторлари қўлланилганда кузатилади.

• Турли антигипертензив препаратлар солиштирилган текширишларда АБнинг турли антигипертензив препаратлар (ёки препаратлар комбинацияси) билан бир хил даражада пасайиши юрак-қон томир асоратлари частотаси турли даражада камайишига олиб келиши ҳали аниқ исботланмаган. Бу текширишларда (ва уларнинг метаанализида) ишлатилган препаратлар туридан қатъи назар, АБ пасайишининг барча юрак-қон томир асоратларини, шу жумладан бош мия инсульти, миокард инфаркти ва юрак етишмовчилигини камайтиришдаги асосий роли кўрсатилган.

• Айрим препаратлар қабул қилинганда АБ даражаси пасайишига боғлиқ бўлмаган таъсирлари аниқланган. Булар инсулт, юрак етишмовчилиги, коронар ҳолатлар каби юрак-қон томир асоратлари пасайишидир, лекин бу таъсирлар АБ пасайишига боғлиқ асосий таъсирга қараганда камроқдир.

• Айрим препаратлар қабул қилинганда АБ даражаси пасайишига боғлиқ бўлмаган таъсир-

лари нишон аъзолари субклиник шикастланиши, юрак ва буйрак етишмовчилиги ҳамда бўлмачалар фибрилляциясининг олдини олишда аниқроқ кўрсатилган.

12. БОШЛАНГИЧ АНТИГИПЕРТЕНЗИВ ТЕРАПИЯ

Антигипертензив терапияни бошланиши кикта критерийга жавоб бериши керак:

1. САБ ва ДАД даражасига;
2. Умумий юрак-қон томир хавфи даражасига.

Нималарга эътибор бериш керак:

1. 3-даражадаги АГда, шунингдек 1- ва 2-даражали АГда, юқори ҳамда жуда юқори юрак-қон томир хавфида медикаментоз даволанишни тезлик билан бошлаш зарур.

Ю, НАШ, АК	АБ мм с.у.				
	Нормал САБ 120-129 ёки ДАБ 80-84	Юқори норма САБ 130-139 ёки ДАБ 95-99	1-даражали АГ САБ 140-159 ёки ДАБ 90-99	2-даражали АГ САБ 160-179 ёки ДАБ 100-109	3-даражали АГ САБ > 180 ёки ДАБ > 110
Хавф омиллари йўқ	АБни пасайтириш талаб этилмайди	АБни пасайтириш талаб этилмайди	Турмуш тарзини бир неча ойга ўзгарттириш, АБ назоратига эришилмаса медикаментоз даволашни бошлаш зарур	Турмуш тарзини бир неча ойга ўзгарттириш, АБ назоратига эришилмаса медикаментоз даволашни бошлаш зарур	Турмуш тарзини ўзгарттириш, теда медикаментоз даволашни бошлаш
1-2 хавф омиллари	Турмуш тарзини ўзгарттириш	Турмуш тарзини ўзгарттириш	Турмуш тарзини бир неча ҳафтага ўзгарттириш, АБ назоратига эришилмаса медикаментоз даволашни бошлаш зарур	Турмуш тарзини бир неча ҳафтага ўзгарттириш, АБ назоратига эришилмаса медикаментоз даволашни бошлаш зарур	Турмуш тарзини ўзгарттириш + теда медикаментоз даволашни бошлаш
3 ва ундан кўп хавф омиллари, мутаболизм, синдром, шунингдек аъзоларни касалланиши	Турмуш тарзини ўзгарттириш	Турмуш тарзини ўзгарттириш + теда медикаментоз даволашни бошлаш	Турмуш тарзини ўзгарттириш + теда медикаментоз даволашни бошлаш	Турмуш тарзини ўзгарттириш + теда медикаментоз даволашни бошлаш	Турмуш тарзини ўзгарттириш + теда медикаментоз даволашни бошлаш
Кандли диабет	Турмуш тарзини ўзгарттириш	Турмуш тарзини ўзгарттириш + кўриб чиқиш	Турмуш тарзини ўзгарттириш + теда медикаментоз даволашни бошлаш	Турмуш тарзини ўзгарттириш + теда медикаментоз даволашни бошлаш	Турмуш тарзини ўзгарттириш + теда медикаментоз даволашни бошлаш
Ангиотенз юрак-қон томир ва буйрак касалликлари	Турмуш тарзини ўзгарттириш + теда медикаментоз даволашни бошлаш	Турмуш тарзини ўзгарттириш + теда медикаментоз даволашни бошлаш	Турмуш тарзини ўзгарттириш + теда медикаментоз даволашни бошлаш	Турмуш тарзини ўзгарттириш + теда медикаментоз даволашни бошлаш	Турмуш тарзини ўзгарттириш + теда медикаментоз даволашни бошлаш

13. ДАВОЛАШ МАҚСАДЛАРИ

• АГли беморларни даволашнинг асосий мақсади юрак-қон томир хавфини максимал даражада камайтиришга эришишдир.

• Бунинг учун АБни пасайтириш ва хавф омилларини камайтириш зарур.

• АГли беморларнинг барчасида САБ < 140 мм с.у. ва ДАБ < 90 мм с.у. пасайтириш зарур. Бундан кекса беморлар истисно, уларда САБ < 140 мм с.у. пасайтириш афзаллиги рандомизацияланган текширишларда ўрганилмаган.

• Аввалги тавсиялардагидек жуда юқори хавфли беморлар гуруҳида (анамнезида юрак-қон томир асоратлари бор) САБнинг пастрок даражасига эришиш (< 130 мм с.у.) мумкин, лекин текширишлар натижалари буни тўлиқ тасдиқламайди. Ҳеч бир рандомизацияланган текширишларда кандли диабетли беморларда САБ < 130 мм с.у.дан пасайишидан фойда топилмади, шу билан бирга анамнезида юрак-қон томир асоратлари бор беморларда САБ < 130 мм с.у.дан пасайиши қарама-қарши натижаларни берди.

• Мавжуд барча натижалар асосида барча АГли беморларда АБни 130-139/80-85 мм с.у. оралиғида пасайтириш тавсия этилади, лекин

2. 1- ёки 2-даражали АГли ва ўртача умумий юрак-қон томир хавфи беморларда медикаментоз даволаш бир неча ҳафтага, бошқа хавф омиллари бўлмаган 1-даражали АГли беморларда эса бир неча ойга кечиктирилиши мумкин. Лекин бу беморларда ҳам кўрсатилган даврда АБ назоратига эришилмаса медикаментоз даволашни бошлаш зарур.

3. Агар АБ даражаси юқори нормал даражада бўлса медикаментоз даволашни бошлаш тўғрисидаги қарор юрак-қон томир хавфи даражасига қараб аниқланади. Қандли диабет, цереброваскуляр касалликлари, периферик артериялар касалликлари бўлганда антигипертензив терапияни дарров бошлаш тавсия этилади.

• Турмуш тарзини ўзгарттириш бўйича тавсиялар бир марталик тадбир бўлиши мақсадга мувофиқ эмас, ҳулқни тўғирлашга қаратилган усулларни қўллаш керак, экспертлар томонидан қўллаб-қувватлаш ва самарадорликни кузатиш зарур.

• Беморларнинг узок вақт давомида номедикаментоз даволашга бўлган лаёқати одатда паст, унинг самарадорлиги эса турличадир. Шунинг учун ўз вақтида медикаментоз даволашни буюриш учун номедикаментоз даволашдаги беморларни яхшилаб кузатиш зарур.

15. АНТИГИПЕРТЕНЗИВ ПРЕПАРАТНИ ТАНАШ

• Антигипертензив терапиянинг асосий таъсири бу АБни пасайтиришдир.

• Антигипертензив препаратларнинг 5 та асосий синфлари диуретиклар, ангиотензин айлантурувчи фермент ингибиторлари, кальций антагонистлари, ангиотензин рецепторлари блокаторлари, бета-блокаторлар АБ тушириш хоссаси бўйича бири-биридан фарқ қилмайди ва барчаси бошланғич даво сифатида монотерапия ёки комбинацияда буюрилиши мумкин.

• Метаболик синдромли беморларда ёки кандли диабетнинг ривожланиш хавфи юқори бўлганда бета-блокаторларни, айниқса тиазидли диуретиклар билан бирга буюриш мумкин эмас.

• Антигипертензив препаратни танлаганда куйидагиларга эътибор бериш керак:

- айнан шу синф препаратларининг маълум бемордаги таъсири;

- препаратнинг маълум бемордаги хавф омилларига умумий юрак-қон томир хавфига боғлиқ ҳолда таъсири;

- нишон аъзолари шикастланиши, юрак-қон томир касалликлари, буйрак шикастланиши, кандли диабет мавжуд бўлганда айрим препаратлар бошқаларига қараганда афзалдир.

• Антигипертензив препаратларнинг айрим синфларини қўлланилишини чегараловчи бошқа касалликларнинг мавжудлиги.

• Бошқа касалликлар туфайли қабул қилинадиган турли препаратлар билан ўзаро таъсири.

• Дориларнинг ноҳўя таъсирларига доимо эътибор бериш керак, чунки улар беморларни даволашга бўлган пасайишига лаёқатини олиб келувчи асосий омилдир.

• Препаратнинг гипотензив таъсири камида 24 соатгача давом этиши керак, бу АБ врач қабулида, уй шароитида ўлчанганда ёки суткалик мониторингда тасдиқланиши мумкин.

• 1 марта қабул қилинадиган, таъсири 24 соатлик препаратларни афзал кўриш керак. Чунки даволашнинг оддий схемаси беморларнинг даволашга бўлган лаёқатини оширишга ёрдам беради.

Г. ҲАМИДУЛЛАЕВА,
тиббиёт фанлари доктори,
Н. СРОЖИДИНОВА,
тиббиёт фанлари номзоди.

Республика ихтисослаштирилган кардиология маркази мутахассислари.

(Давоми бор).

Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг Лицензиялаш ва нодавлат тиббиёт муассасалари томонидан кўрсатилаётган тиббий хизматлар сифатини назорат қилиш бошқармаси маълум қилади

Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш
вазирлигининг 2013 йил 25 ноябрдаги
396-сонли буйруғига илова

Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан
тиббий фаолият билан шуғулланаётган хўжалик юритувчи
субъектларнинг лицензия талаб ва шартларига риоя этишларини
назорат қилиш бўйича 2014 йилнинг
1-чорагида ўтказиладиган текширишлар режа-жадвали

№	Вилоят	Туман ёки шаҳар	Фирма/компания номи	OTIR	Текшириш бошланадиган сана	Текшириш тугатиладиган сана
1. АНДИЖОН ВИЛОЯТИ						
1	Андижон вилояти	Андижон шаҳри	"BODY SANTO MED" хусусий корхонаси	381638188	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
2	Андижон вилояти	Андижон шаҳри	"SALUD" масъуллик чеklangan kompaniya	384258985	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
3	Андижон вилояти	Андижон шаҳри	"САН-МЕД ПРОКС" хусусий корхонаси	385862212	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
4	Андижон вилояти	Андижон шаҳри	"ВОДАН КОСАК ПАРВОСИ" хусусий корхонаси	380850685	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
5	Андижон вилояти	Каландар тумани	ИФЖ шифохонаси "ТОРМАЦЕНТ" шифо хизмати кўрсатиш ташкиоти	381707033	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
6	Андижон вилояти	Кўрғонтепа тумани	"Ю-ДЕНТА" хусусий фирмаси	383848780	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
2. БУХОРА ВИЛОЯТИ						
1	Бухоро вилояти	Жағай тумани	"SADAF" фирмаси	380875332	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
2	Бухоро вилояти	Бухар шаҳри	"ТОБИАТОМА PLUS" масъуллик чеklangan kompaniya	381408672	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
3	Бухоро вилояти	Ревуеро шаҳри	"Brook Medical Office" хусусий корхонаси	381512381	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
4	Бухоро вилояти	Ботан шаҳри	"MEDIA-STOM BOGON" хусусий корхонаси	381403293	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
5	Бухоро вилояти	Шофиркан тумани	"MADAR SUR STOM SERVICE" масъуллик чеklangan kompaniya	381850580	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
6	Бухоро вилояти	Шофиркан тумани	"SAFAR MAXDOR DENTA SERVICE" хусусий корхонаси	381382184	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
3. ЖЕЗҚОЗ ВИЛОЯТИ						
1	Жезқоз вилояти	Жезқоз шаҳри	"Эксел" масъуллик чеklangan kompaniya	380343525	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
2	Жезқоз вилояти	Жезқоз шаҳри	"AMBA MASTER DENT" хусусий тиббий корхонаси	387873699	02.02.2014 й.	28.02.2014 й.
3	Жезқоз вилояти	Жезқоз шаҳри	"Мушар шифо" хусусий корхонаси	381318550	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
4. НАВОЙ ВИЛОЯТИ						
1	Навоий вилояти	Навоий шаҳри	"STOMA-DARMA" хусусий корхонаси	385791148	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
2	Навоий вилояти	Навоий шаҳри	"OSULUM-TABIBAT" хусусий корхонаси	380312184	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
3	Навоий вилояти	Навоий шаҳри	"DIAMOND DENTA LYUKS" хусусий корхонаси	381408184	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
5. НАМАНГАН ВИЛОЯТИ						
1	Наманган вилояти	Наманган шаҳри	"Dombayin gacha" сикаторей-профилаторей масъуллик чеklangan kompaniya	381874284	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
2	Наманган вилояти	Наманган шаҳри	"PROKTO SERVICE" масъуллик чеklangan kompaniya	387875084	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
3	Наманган вилояти	Наманган шаҳри	"SOF DIL MED SERVICE" масъуллик чеklangan kompaniya	386888000	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
4	Наманган вилояти	Наманган шаҳри	"DIYON FARM" хусусий фирмаси	384298380	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
5	Наманган вилояти	Наманган шаҳри	"HOTIMTOY YU" хусусий фирмаси	382352578	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
6	Наманган вилояти	Пол тумани	"KORHALLI MEDICAL SERVICE" хусусий корхонаси	381838478	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
6. САМАРҚАНД ВИЛОЯТИ						
1	Самарқанд вилояти	Самарқанд шаҳри	"SAM BAGIR LYUKS SERVICE" масъуллик чеklangan kompaniya	380819370	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
2	Самарқанд вилояти	Нуробд тумани	"NUR SHOK STOMA" хусусий корхонаси	381714178	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
3	Самарқанд вилояти	Самарқанд шаҳри	"EN SMO" масъуллик чеklangan kompaniya	383831284	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
4	Самарқанд вилояти	Каттаёрган шаҳри	"DOKTOR ASHIRALI" хусусий корхонаси	381302482	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
5	Самарқанд вилояти	Самарқанд шаҳри	"SAM SO'ZANI PLUS" масъуллик чеklangan kompaniya	380856754	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
6	Самарқанд вилояти	Самарқанд шаҳри	"AZARIL-MIB" хусусий корхонаси	295141947	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.

7. СИРДАРЁ ВИЛОЯТИ						
1	Сирдарё вилояти	Гулистон шаҳри	"ЎЗБЕКИСТОН КУЧИП FARM OY JOAMUATI" қодашган истеҳсолот ташкиоти	281988532	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
2	Сирдарё вилояти	Завос тумани	"Турсунбоев Алмасер Анабасов" хусусий корхонаси	381308485	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
3	Сирдарё вилояти	Сирдарё тумани	"Шафқ" хусусий фирмаси	202349584	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
8. СУРХОНДАРЁ ВИЛОЯТИ						
1	Сурхондарё вилояти	Термо шаҳри	"DIDIDENT ELSEVUS" хусусий корхонаси	381295337	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
2	Сурхондарё вилояти	Термо шаҳри	"OYLIK" савдо хусусий корхонаси	290476185	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
3	Сурхондарё вилояти	Жарғином тумани	"ЭПИТУРА-ИМАДТ ОМНО" хусусий компанияси	381281703	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
9. ТУСЛУКЕНТ ВИЛОЯТИ						
1	Ташкент вилояти	Бекobod тумани	"ZAFAR ITS" хусусий корхонаси	280882851	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
2	Ташкент вилояти	Ўрта Чирчиқ тумани	"ORBITAL DENTA SERVICE" масъуллик чеklangan kompaniya	381380130	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
3	Ташкент вилояти	Бекobod шаҳри	"DARCOA-MED-SERVICE" хусусий корхонаси	381751081	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
4	Ташкент вилояти	Зангиота тумани	"NUR DENTA LYUKS" масъуллик чеklangan kompaniya	287873840	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
5	Ташкент вилояти	Ўрта Чирчиқ тумани	"OLMOS SHFO NUR" хусусий корхонаси	380882087	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
10. ТУШКЕНТ ШАҲРИ						
1	Ташкент шаҳри	Миробод тумани	"KOSMETOLOGIK SHIFOKONASI" масъуллик чеklangan kompaniya	281852720	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
2	Ташкент шаҳри	Юсуфобод тумани	"DENTALIS-GLOBAL" масъуллик чеklangan kompaniya	287882821	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
3	Ташкент шаҳри	Юсуфобод тумани	"FATZ DENT" масъуллик чеklangan kompaniya	287884787	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
4	Ташкент шаҳри	Юсуфобод тумани	"DIDIDENT STOM" масъуллик чеklangan kompaniya	380375174	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
5	Ташкент шаҳри	Юсуфобод тумани	"STAR WEST DENTAL" хусусий фирмаси	286884284	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
6	Ташкент шаҳри	Челяк-ор тумани	"DYO NUR STOM" хусусий корхонаси	285887485	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
7	Ташкент шаҳри	Челяк-ор тумани	"JAVOIR STOMA LYUKS" масъуллик чеklangan kompaniya	287818080	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
8	Ташкент шаҳри	Челяк-ор тумани	"MEDICAL ORIENT 2000" хусусий корхонаси	380773733	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
11. ФАРҒНА ВИЛОЯТИ						
1	Фарғна вилояти	Фарғна шаҳри	"KORHON FAYOL DENTAL" хусусий корхонаси	380897429	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
2	Фарғна вилояти	Кўкош шаҳри	"DENTA MED AN" масъуллик чеklangan kompaniya	381282844	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
3	Фарғна вилояти	Фарғна шаҳри	"DENTUM SALOMATLIK BARKA" хусусий корхонаси	381158185	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
4	Фарғна вилояти	Кўкош шаҳри	"TYAES MEDSERVICE" хусусий корхонаси	380724487	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
5	Фарғна вилояти	Фарғна шаҳри	"KORHONA DENTA" хусусий корхонаси	381278585	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
6	Фарғна вилояти	Фарғна шаҳри	"FARGHANA MEDICAL CENTER" хусусий корхонаси	381465512	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
12. ХОРАЗМ ВИЛОЯТИ						
1	Хоразм вилояти	Ургатч шаҳри	"ILHOM DENTA SERVICE" хусусий корхонаси	381616774	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
2	Хоразм вилояти	Шовот тумани	"Shivot shifoxona" масъуллик чеklangan kompaniya	281828738	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
3	Хоразм вилояти	Зона тумани	"KORAZM STOMA PLUS" хусусий корхонаси	381284422	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
13. ҚАШҚАДАРЁ ВИЛОЯТИ						
1	Қашқадарё вилояти	Буюр тумани	"Азиза Азизов" хусусий фирмаси	380454888	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
2	Қашқадарё вилояти	Қаран шаҳри	"SAVY DIAGNOSTIK" масъуллик чеklangan kompaniya	381322151	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
3	Қашқадарё вилояти	Шарҳисаб шаҳри	"Дўстликлар Суан Бекмуродов" фирмаси	381183804	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
4	Қашқадарё вилояти	Шарҳисаб шаҳри	"Бекмуродов Имомалло Балтаев" фирмаси	380588520	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
5	Қашқадарё вилояти	Қаран шаҳри	"Камил" хусусий фирмаси	280888880	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.
14. ҚОРАҚALПОҒИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ						
1	Қарақалпоғистон Республикаси	Хўжайи шаҳри	"MAZONAT" фирмаси	290853748	02.01.2014 й.	30.01.2014 й.
2	Қарақалпоғистон Республикаси	Зеленград тумани	"AZIDA DENT" масъуллик чеklangan kompaniya	380833584	01.02.2014 й.	28.02.2014 й.
3	Қарақалпоғистон Республикаси	Бедуйи тумани	"ШОССОЗ САМАТТОР" хусусий сикаторейи	381188754	01.03.2014 й.	30.03.2014 й.

Мутахассис огоҳлантиради

БОТУЛИЗМ: АСОРАТИ БИЛАН ХАВФЛИ

Консерва маҳсулотларини истеъмол қилиш вақтида баъзан унинг сифати, яроқлилик мuddатига эътибор қаратмаймиз. Бунинг оқибатида кутилмаган нохуш ҳолатлар рўй беради. Бу ҳолат тиббиётда "Ботулизм" деб аталади. Шу ўринда ботулизм касаллигининг келиб чиқишига сабаб нима, деган савол туғилади.

БОТУЛИЗМ НИМА?

Ботулизм овқатдан захарланиш натижасида пайдо бўладиган оғир касаллик ҳисобланиб, асосан марказий асаб тизими оғир шикастланиши билан кечиб, асаб-мушак парези ва фалажига олиб келади. Баъзи ҳолларда эса ўлим билан якун топади.

Ботулизм тайёкчасининг қаерда бўлиши ҳалигача номатълум, бироқ у захарли модда ажратади. Унинг споралари озик-овқат маҳсулотлари қайнатилганда ҳам, узоқ мuddатгача музлатилганда ҳам ривожланиши ва токсин ҳосил қилиши мумкин. Уларга 180-190 даражали совуқ ҳам таъсир кўрсата олмайди. Ботулизм таёкчалари ташқи муҳитда – сув, тупроқ, мева ва сабзавотларда кўп тарқалган бўлиб, консерва тайёрлаш технологиясига риоя қилмаслик оқибатида, гўшт ва балиқ дудланганда, колбаса маҳсулотлари ишлаб чиқарилганда, хатто ҳаво кирмайдиган шароитда ривожланиб, ўзидан кучли захар ажратади. Мева ва сабзавотлар қишқи мавсум учун тайёрланаётганда эскирган маҳсулотлар ишлатилса, маринадга 10 фоиз кам ош тузи қўшилса ва улар ҳаво алмашмайдиган иссиқ жойда сақланса ботулизм таёкчаси ривожланиб, ўзидан захарли токсин чиқара бошлайди. Бу ҳолатларда шиша идишларнинг қопқоғи кўтарилиб, маринад суви лойқаланади. Мева ва сабзавотлар эса, юмшаб қолади. Айрим ҳолларда қопқоғи очилганда маҳсулотларга хос бўлмаган саримсоқ ёки куйдирилган мойнинг ҳиди келади.

Одатда касаллик тўсатдан бошланади. Беморнинг кўнгли айналди, қусати ҳамда меъдада оғирлик сезади, оғиз қурийдди, ҳолсизланади. Кўпинча кўз хиралашиб, туман ёки тўр пайдо бўлиб, нарсалар қўшалок кўринганидан шикоят қилади. Касал-

ликнинг оғир кечувчи шаклларида беморга вақтида тиббий ёрдам кўрсатилиб, танасига махсус зардоб юборилмаса, юрак фаолияти ва нафас олиш жараёни кескин бузилиши оқибатида бемор ҳаётдан кўз юмиши мумкин. Чунки ботулизм таёкчасидан ажралган захарнинг марказий асаб тизимига бевосита таъсири ўта хавфлидир.

НИМАЛАРГА ЭЪТИБОР БЕРИШ КЕРАК?

Юртдошларимиз умумий овқатланиш ошхоналарида тайёрланган, бозор расталари ҳамда кўча-кўйда сотиладиган турли хил таомларнинг сифат даражаси ва санитария-гигиена қоидаларига риоя қилмасдан истеъмол қилишлари натижасида овқатдан захарланиш ҳолатлари содир бўлмоқда. Кузатишлар овқатдан захарланишнинг ўндан ортиқ шакли борлигини кўрсатади. Касаллик қақирувчи омилларни хусусиятига қараб шартли равишда икки гуруҳга бўлиш мумкин: биринчиси бактериял, иккинчиси нобактериял йўл билан ва учинчиси этиологияси аниқ бўлмаган овқатдан захарланиш бўлиб, барчаси ҳам саломатлик учун хавфлидир.

Бактериял йўл билан захарланиш – сальмонелла, бактерия, стафилоккок ёки ботулинус таёкчаси билан ифлосланган овқат маҳсулотларини истеъмол қилиш натижасида рўй беради. Нобактериял йўл билан захарланиш овқат маҳсулотларига турли захарли ўсимликлар, айрим меваларнинг аччиқ данаклари, қолаверса кимёвий моддаларни керагидан ортиқ қўйиш туфайли истеъмол қилиш орқали келиб чиқиши мумкин. Бактериял йўл билан овқатдан захарланишга кўшимча 800 дан ортиқ турга эга бўлган ҳайвон ва қушларнинг ёки сальмонеллез билан оғирган қишиллар ичагидаги сальмонелла бактериялари сабаб бўлади. Агар кундалик ҳаёт-

да санитария талабларига ва шахсий гигиена қоидаларига риоя қилинмаса, касаллик қақирувчи бактериялар гўшт ва суг маҳсулотларига тушса, улар у ерда тез кўпаяди. Мана шундай ифлосланган овқат маҳсулотлари яхши пиширилмай истеъмол қилинганда киши захарланиб қолиши мумкин. Одатда касаллик белгилари 6 соатдан 36 соат ичида бошланади. Бундай захарланиш асосан ўткир бошланиб, беморнинг ҳарорати 40 даражагача кўтарилиб, боши қаттиқ оғрийдди, кўнгли айнаб, тез-тез қайт қилади ва унинг натижасида дармонсизланади. Қоринда оғриқ пайдо бўлиб, тез-тез ич кета бошлайди. Агар касалликнинг янги формаси беморни даволаш натижасида 3-5 кунда тузалиб кетиши билан характерланса, кеч аниқланган оғир формаси эса 10 кундан то 10 ҳафтагача чўзилиши мумкин. Бундай ҳолларда тез-тез ич кетиши, тўхтовсиз қайт қилиш натижасида организмда керагидан ортиқ суюқлик ажралиши, нормал туз ҳамда витамин алмашилини издан чиқариши мумкин.

Қолаверса, овқатдан захарланишнинг энг хавфли формаси ботулинусдир. Ташқи муҳитда, яъни тупроқда кўп учровчи ботулинус таёкчасининг ўзига хос пушти споралари бўлиб, у 100 даража иссиққа ҳам бардош бера олади. Улар ривожланиши учун 20 даража етарлидир. Ботулинус таёкчаси кўпчилик касал қақирувчи микроблар каби нордон ва шўр таомларда кўпая олмайди. Захарланиш белгилари ботулинус таёкчаси токсинлари билан ифлосланган таомларни истеъмол қилганда 6 соатдан 48 соатгача бўлган вақт ичида кўриниши мумкин. Ботулинус токсини бош мия тўқималари ва мушаклари ҳаракатланиши ҳамда бошқа захарланишлардан ажралиб туриши билан характерланади. Бунда беморнинг кўриш қобилияти пасайиб, нарсалар кўзга иккита бўлиб кўринади. Шунингдек, нафас олиш ўзгариб, нохуш ҳолатлар юзага келиши мумкин. Бу касалликларда тана ҳарорати камдан-кам ҳолларда кўтарилади.

"Ботулинус" лотинча "колбаса" деган маънони билдиради. Уни ихтиро қилган олим бу микробни биринчи марта колбасадан топганлиги учун унга шундай ном берган. Ботулинус токсини билан захарланиш ҳоллари колбасадан кўра уйда тайёрланган мева-сабзавот консервалари ёки дудланган гўшт ва балиқ маҳсулотларида бўлади. Шунингдек, ботулинус токсини билан ифлосланган таомлар ранги ёки таъми ўзгармайди. Захарланиш кўпинча аёллар ва болалар ўртасида учрайди. Ботулинус билан захарланмаслик учун уйда консерва тайёрланган ҳолда қўлланмаларда кўрсатилган стериллаш режимига риоя қилиш, сабзавотларни консервалаш олтидан яхшилаб тозалаб ювиш керак. Ҳар қандай консерва маҳсулотини истеъмол қилишдан олдин уларнинг ташқи кўринишига алоҳида эътибор бериш лозим. Шу билан бирга, консерва очилганда унинг бир оз ҳидлангани ёки ранги айнигани кишида шубҳа уйғотган ҳолда ҳам, бу маҳсулотни истеъмол қилишдан сақланиш даркор. Касаллик юз берган тақдирда тезлик билан врачга мурожаат қилиш, врач келгунга қадар ошқозонни ювиш яхши натижа беради. Умуман ҳар қандай захарланиш ҳолларида ўз-ўзини даволаш яхши эмас. Чунки бундай пайтда организм ўзининг нормал ҳолатида бўлмагани учун билар-билмас даволашни аҳволни мураккаблаштириши мумкин.

Озода ҲОШИМОВА
Тошкент вилояти ДСЭНМ
овқатланиш гиғиенаси
мудир.

Ижтимоий ҳимоя

Мамлакатимизда йилдан-йилга аҳолининг тиббий маданияти юксалиб бормоқда. Бу эса ўз навбатида соғлом турмуш тарзини шакллантириш, ногиронликнинг олдини олишда кўл келмоқда.

Ислоҳотлар самараси

Ангрен туманларо тиббий меҳнат экспертиза комиссияси жамоаси ҳам ногиронларни иш фаолиятига қайтариш, реабилитация ишларини пухта олиб боришмоқда.

Ўзбекистон Республикасининг "Ногиронларни ижтимоий ҳимоя қилиш тўғрисида"ги Қонуни ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг "Тиббий меҳнат экспертиза хизмати бошқарни тузилмасини ва фаолиятини ташкил этишни такомиллаштириш чоратадбирлари тўғрисида"ги ва "Тиббий меҳнат эксперт комиссиялари томонидан фуқароларни тиббий кўриқдан ўтказиш тартибини янада такомиллаштиришга, ногиронлики ва касбий меҳнатга лаёқат йўқотилиши даражасини аниқлашга йўналтирилган норматив ҳужжатларни тасдиқлаш тўғрисида"ги қарорлари ушбу фаолиятга кўмак бермоқда.

Тиббиёт бирлашмалари, пенсия жамғармалари, бандлик кўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказлари билан олиб борилган ҳамкорлик ўз самарасини бермоқда. Ногирон деб топилган шахсларга тиббий, ижтимоий тавсиялар ўз вақтида тўлақонли равишда белгиламоқда.

Тизимда ислоҳотлар туфайли ТМЭКларнинг моддий-техник базаси мустаҳкамланди. "Дамас" автомашинаси ва компьютер билан таъминланди. Қулай шарт-шароитларнинг яратилиши ТМЭКларда иш сифатини яхшиламоқда.

Муҳайё ИСМОИЛОВА,
Ангрен туманларо
78-сонли
ТМЭК раиси.

Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги тиббий фаолиятни лицензиялаш Кенгаши маълум қилади

Ўз аризасига кўра лицензиянинг амал қилишини тугатишни сўраб мурожаат этган юридик шахслар рўйхати

№	Ҳудуд номи	Тиббий фаолият ва почта манзили	Фирмалар номи	Лицензия рақами
1	Тошкент шаҳри	М.Ўлугбек тумани, А.Юнқасов кўчаси, 40-қўнас	"MEDIMAX" хусусий корхонаси	ПНО-0119 26.12.2011 й. берилган
2	Тошкент шаҳри	Савоор тумани, Нейсав кўчаси, 19-уй, 79-қондан	"STOMAUFE STILL PLUS" МЧК	ПНО-0952 19.07.2011 й. берилган
3	Тошкент шаҳри	Шайхонтоҳур тумани, Гўлбод кўчаси, 54-уй, 55-қондан	"BIODENT PLUS" МЧК	Ю-0048 30.09.2008 й. берилган
4	Тошкент шаҳри	Миробод тумани, Нурол кўчаси, 69 А-уй	"ALFA-STYLE" МЧК	Ю-0874 28.02.2011 й. берилган
5	Тошкент шаҳри	Бастамир тумани, Махмудов кўчаси, 98-уй	"BOLD STOM SERVICE" МЧК	ПНО-0177 29.08.2010 й. берилган
6	Тошкент шаҳри	Сирган тумани, Чоштепа кўчаси, 281-уй	"DENTA MAX" хусусий корхонаси	Ю-0071 31.10.2008 й. берилган
7	Тошкент шаҳри	Чиланзор тумани, Нақошкел кўчаси, 7-А уй	"SADAF-DUF" МЧК	1873-00 05.02.2013 й. берилган
8	Тошкент шаҳри	Шайхонтоҳур тумани, А.Қодирей кўчаси, 1-А уй	"ELZA" МЧК	Ю-0070 31.10.2008 й. берилган
9	Тошкент вилояти	Ўрта Чирчиқ тумани, Тўйтепа шаҳри, Тошкент йўли кўчаси, 98-А уй	"BAKTYOR DENTA SERVICE" хусусий корхонаси	У-4814-01 18.03.2013 й. берилган
10	Жиззах вилояти	Жиззах шаҳри, Бобур меккаласи, 130-уй, 9-қондан	"Медид-шифо-сервис" хусусий тиббиёт фирмаси	Ю-0058 31.10.2008 й. берилган
11	Самарқанд вилояти	Самарқанд шаҳри, Тошкент кўчаси, 45-А уй	МЧК шаклидаги "SANGZOR DIAGNOSTIKA MARKAZI" Ўзбекистон-Дания қўшма корхонаси	ПНО-0961 14.10.2009 й. берилган

12	Фарғона вилояти	Марғилон шаҳри, Назаров кўчаси, 96-уй, 1-қондан	"Биодент сервис" хусусий корхонаси	Ю-0411 30.01.2010 й. берилган
13	Андижон вилояти	Андижон шаҳри, Муриднов 6-тор кўчаси, 25-уй	"ПРОФЕССОР-ҚОСИМОВ-ЛОП" хусусий корхонаси	Ю-0667 27.07.2010 й. берилган
14	Андижон вилояти	Андижон шаҳри, Миртўстин кўчаси, 3-уй	"КАРДИО-ИМПУЛЬС" МЧК	ПНО4701 28.11.2008 й. берилган

Хўжалик судининг ҳал қилув қарорига асосан амал қилиши вақтинча тўхтатилган юридик шахслар рўйхати

№	Ҳудуд номи	Тиббий фаолият ва почта манзили	Фирмалар номи	Лицензия рақами	Асос
1	Сурхондарё вилояти	Термиз шаҳри, А.Иброҳимов кўчаси, 21-уй	"Хўжалик туз гор" санаторийси	0194-01 19.07.2013 й. берилган	Сурхондарё вилояти Хўжалик судининг 2013 йил 22 октябрдаги 19-1306/10834-сонли ҳал қилув қарорига асосан 6 ойга вақтинча тўхтатилди
2	Тошкент шаҳри	Чиланзор тумани, Муқимий кўчаси, 98-А уй	"DIAMEDIC DIAGNOSTIC MEDICINE" МЧК	1149-01 26.06.2013 й. берилган	Тошкент шаҳар Хўжалик судининг 2013 йил 4 ноябрдаги 10-1303/18387-сонли ҳал қилув қарорига асосан 3 ойга вақтинча тўхтатилди
3	Тошкент шаҳри	Чиланзор тумани, Муқимий кўчаси, 98-А уй	"MEDIMAX" хусусий корхонаси	ПНО-0119 26.12.2011 й. берилган	Тошкент шаҳар Хўжалик судининг 10-1303/18396-сонли ҳал қилув қарорига асосан 3 ойга вақтинча тўхтатилди

Спорт

КТО ТУТ ЧЕМПИОН?

В ташкентском спортивном клубе «ENERGY FITNESS» состоялись соревнования по жиму лежа среди новичков, посвященные Дню конституции. Сорок шесть участников боролись за титул «Мистер чемпион – 2013». У каждого было право сделать по три подхода к штанге.

Для каждого это являлось проверкой на прочность духа, стремления в преодолении себя. Надо сказать, участники даже переживали за допущенные ошибки, в то же время это являлось стимулом улучшить свои показатели. Азарт все же брал верх. По результатам соревнований, первое место занял Джахонгир Рахимов, кстати, инвалид II группы, выступавший наравне со всеми безо всякой скидки на снисхождение, второе место получил Юрий Агзамов и третье досталось Ринату Нагимову. Все они получили медали и подарки. На следующий год спортклуб решил провести турниры среди девушек, а у мужчин – по упражнению «тяга» и «толчок». Будем следить за развитием событий.

А. ПОПОВ. Фото автора.

101 огоҳлантиради

ЁНГИН СОДИР БЎЛГАНДА...

Қурилиш масканларида ёнгининг олдини олишда қуйидаги кўрсатмаларга риоя қилиш зарур:

- электр иситиш анжомларидан фойдаланиш тақиқланади;
- вагонда тамаки чекиш қатъиян тақиқланади;
- электр тармоғи сақлагичига қўлбола электр симлари ўрнатилмасин;
- қурилиш ҳудудида очиқ олов ёқилишига йўл қўйилмасин;
- кислород баллонлар, бўёқлар, гарбит, тахта материаллари бирга сақланиши тақиқланади;
- вагончадан чиқиб кета туриб тармоқларни ўчиришни унутманг;
- қурилиш майдонида болалар ўйнашига йўл қўйманг;
- вагоннинг тахта деворларига электр улагичлар ўрнатилишига йўл қўйманг;
- қурилиш вагонлари бирламчи ёнгин ўчириш воситалари билан жиҳозлансин;
- ҳар бир қурилиш вагонига ёнгинга қарши жавобгар шахс тайинлансин;
- қурилиш вагонларининг ёнгинга қарши оралиғи 1 метрдан кам бўлмаслиги шарт;
- қурилиш вагонлари жойлашган ҳудудда ёнгин ўчириш пештахтаси бўлиши муҳим.

Миробод тумани ИИБ ЁХБ биноларга яқин ҳолда олиб борилаётган қурилиш ишларини оралиқ масофа қоидаларига риоя қилган ва ҳар бир қўшимча қурилиш лойиҳа ҳужжатларини тегишли идоралар билан келишилган ҳолда олиб борилишини таъминлашини сўрайди.

О. ХОЛХЎЖАЕВ,

Миробод тумани ички ишлар бошқармаси ёнгин хавфсизлиги бўлими ДЁН инспектори, капитан.

ЭЪЛОНЛАР

Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлиги тизимдаги ҳарбий даволаш муассасаларига малакали шифокор-стоматологларни ишга тақлиф этади.

Маълумотларни Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлиги Марказий тиш даволаш шифохонаси ҳамда Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлиги бош стоматологи Ф. Режавалиевдан олишингиз мумкин.

Мурожаат учун телефон: 255-81-16.

Тошкент тиббиёт академиясининг 1-даволаш факультетини 1983 йилда битирганларнинг 30 йиллигига бағишланган учрашув 2013 йил 18 декабрь куни «Ўзбекистон» меҳмонхонасида соат 15.00 да бўлиб ўтади.

Мурожаат учун телефонлар:
261-15-76, 264-37-43.

Электрон манзилимиз: tgnc@mail.ru

Хурматли муштарийлар!

Агар Сиз обуна бўлган ҳудудда газетанинг кечикиб бориш ҳолатлари кузатилса, таҳририятнинг қуйидаги рақамларига мурожаат қилишингиз мумкин: (8371) 233-13-22, 233-57-73.

Будьте здоровы!

ЧТО ЛЕЧАТ АЙВА, СЛИВЫ И ГРУШИ

Осень – самое лучшее время, чтобы создать запас витаминов на всю зиму. И так, давайте поговорим о таких важных и полезных фруктах, которые так необходимы человеку.

Груши: самое главное богатство груш – эфирные масла. Благодаря их высокому содержанию когда-то груши называли масляным фруктом. Эфирные масла стимулируют аппетит, улучшают иммунитет и пищеварение. Много в грушевой мякоти и витаминов. В жёлтых и красных сортах содержится бета-каротин, необходимый для здоровья слизистых оболочек, любые груши богаты витамином Е (это глав-

ный борец с преждевременным старением, сердечно-сосудистыми и онкологическими заболеваниями), аскорбинкой и витаминами группы В. Груши обладают лёгким мочегонным действием, компоты и отвары из них снимают расстройство желудка, улучшают функцию поджелудочной железы, способствуют улучшению обмена веществ и снижению веса.

Слива – особенно полезна для тех, кто заботится о своих

сосудах. Дело в том, что слива – богатейший источник витамина "К", который улучшает состав крови, предотвращая тромбозы, и витамина "Р", который укрепляет стенки как крупных артерий, так и мелких капилляров. А если прибавить к этому способность сливы выводить из организма избыток вредного холестерина, то становится ясно, что этот фрукт обязательно должен присутствовать в меню сердечников, стоит добавить, что слива сохраняет большинство своих полезных веществ при переработке, так что поклонникам сливового сока и чернослива не стоит отказывать себе в любимых лакомствах. Многие относятся к сливе с предубеждением, опасаясь специфических последствий в виде расстройства желудка. Да, она действительно может вызывать подобные проблемы, но лишь в том случае, если вы съедите слишком много плодов или выберите незрелые фрукты. Слива также полезна и гипертоникам. Сок из этого плода снижает артериальное давление и выводит из организма излишки соли. Чем темнее плоды сливы, тем больше в них витамина "А", так что если ваша цель – острое зрение, выбирайте фиолетовые и темно-красные сорта. Зато жёлтые и зелёные плоды содержат больше аскорбинки, любителям таких слив гарантирован крепкий иммунитет.

Айва – с виду этот фрукт одновременно напоминает и яблоки, и груши и является родственником обоим плодам. Однако в отличие от настоящих яблок есть айву в сыром виде совершенно невозможно: её вязущий кислый вкус вряд ли способен доставить удовольствие. Зато варенье из нее, а также айва, фаршированная и запеченная в меду, по праву считаются деликатесом.

Главное богатство айвы – железо. Всего один плод содержит аж две суточные нормы этого микроэлемента. А если сумеете съесть две айвы, вам удастся ещё и обеспечить суточную потребность организма в меди.

Много в айве и клетчатки, необходимой для хорошего пищеварения, и пектиновых веществ, которые способствуют снижению уровня холестерина в крови.

Благодаря обилию железа айва может использоваться как подспорье в лечении анемии, к тому же блюда из нее рекомендуются при плохом аппетите, быстрой утомляемости и пониженном настроении. Не гонитесь за крупными плодами. Обратите внимание и на форму. Если айва напоминает яблоко, она будет более ароматной, чем грушевидная. Такие сорта идеальны для варенья и компотов. Похожая на грушу

айва не может похвастаться сильным запахом, зато сока в ней больше. Такие плоды хорошо добавлять в супы, в плов, класть в чай или фаршировать мясом и овощами. А самый ароматный компот на зиму получается из айвы этого сорта с добавлением гранатовых зёрен!

Рецепт: в 3-литровый стерилизованный баллон режете рельефным ножом дольками айву, положите зерно 2-х гранатов темно-красных, сахар по вкусу, можно 1 стакан, и наливайте до краёв кипящую воду, чтобы вода переполняла, также выливалась из горлышка баллона, стерильной металлической крышкой закатываете и, перевернув, укрываете одеялом, держите до полного остывания.

Так что попробуйте, и приятного вам аппетита, а самое главное – будьте здоровы!

Подготовила
Малохат НАЗАРОВА.

Газета
муассиси:
Ўзбекистон
Республикаси
Соғлиқни
сақлаш
вазирлиги

Бош муҳаррир Асилбек ХУДАЯРОВ
Нашр учун масъул
Бош муҳаррир ўринбосари
Ибодат СОАТОВА

Газета ўзбек ва рус тилларида чоп этилади. Ҳафтанинг жума кунлари чиқади. Мақолалар кўчириб босилганда «O'zbekistonda sog'liqni saqlash – Здравоохранение Узбекистана» газетасидан олинди, деб кўрсатилиши шарт.
Интернет саҳифаларидан фойдаланилган суратларга «@» шартли белгиси қўйилади.

Манзилимиз: 100060, Тошкент шаҳри,
Истикфол кўчаси, 30-уй, 2-қават.

Тел/факс: 233-13-22, тел.: 233-57-73. Газета
Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва ахборот
агентлигида 2009 йилнинг 11 март куни
рўйхатга олинган. Гувоҳнома рақами 0015.

Газета материаллари таҳририят
компьютер марказида
терилди ва саҳифаланди.

Адади 5885 нусха.
Буюртма Г-1245.

Газета «ШАРҚ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида
чоп этилди. Корхона манзили: Буюк Турон кўчаси, 41-уй.
Газета ҳажми 2 босма табоқ. Формати А3. Офсет усулида босилган.

Саҳифаловчи Бахтиёр ҚҶШОҚОВ.

Босмахонага топшириш вақти – 20.00.

